

Ks. prof. dr hab. Zygfryd Glaeser
Uniwersytet Opolski
Instytut Nauk Teologicznych WT UO

RECENZJA DOROBKU NAUKOWEGO

księdza dr. Lecha Wołowskiego
oraz jego głównego osiągnięcia naukowego
(rozprawy habilitacyjnej)

pt. *Problematyka paradoksu w myśli Henriego de Lubaca*
i Hansa Ursa von Balthasara,

wyd. Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie. Wydawnictwo Naukowe,
Kraków 2023, ss. 352

w związku z postępowaniem o nadanie ks. dr. Lechowi Wołowskiemu
stopnia doktora habilitowanego w zakresie nauk teologicznych

1. Droga naukowego rozwoju Habilitanta

Naukowy życiorys ks. dr. Lecha Wołowskiego wskazuje na jego gruntowne i interdyscyplinarne przygotowanie do samodzielnej pracy naukowej. Swoją drogę naukową rozpoczął w dziedzinie nauk ścisłych. Po ukończeniu liceum ogólnokształcącego im. Hetmana Jana Zamoyskiego w Lublinie, w klasie o specjalności matematyczno-fizycznej i złożeniu, w 1994 r., egzaminu dojrzałości, rozpoczął swoje pierwsze studia magisterskie na Wydziale Matematyki Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie. Ukończył je w 1999 r., uzyskując stopień magistra nauk matematycznych w zakresie matematyki teoretycznej (specjalizacja: analiza funkcjonalna i zespolona). Pracę magisterską pt.: *Funkcje Laguerre'a i operatory różniczkowe w lokalnie wypukłych przestrzeniach funkcji całkowitych* napisał pod kierunkiem prof. dr hab. Jerzego Kozickiego. W tym samym roku, jeszcze jako student V roku, zdobył Pierwszą Nagrodę w konkursie Polskiego Towarzystwa Matematycznego na najlepszą pracę studencką z teorii prawdopodobieństwa i zastosowań za pracę konkursową pt. *Limit theorems for a strongly dependent random vector field* oraz Dyplom uznania Rektora UMCS za bardzo dobre wyniki w nauce podczas wspomnianych studiów. Następnie podjął pracę na stanowisku asystenta w Instytucie Matematyki na tym samym wydziale lubelskiej uczelni.

Po roku pracy naukowo-dydaktycznej w UMCS w Lublinie uzyskał czteroletnie stypendium doktoranckie na Uniwersytecie UC Davis w Kalifornii. Studia doktoranckie łączył tam z pracą na stanowisku asystenta naukowo-dydaktycznego (teaching and research assistant). W trakcie tych studiów uzyskiwał liczne nagrody, wyróżnienia, stypendia i granty, w tym: Stypendium naukowe uzyskane na wyjazd na *XI Summer School Fundamental Problems in Statistical Physics* w Katolickim Uniwersytecie w Leuven, w Belgii (2005 r.); stypendium z programu Unii Europejskiej *Marie Curie Scholarship* (Program Marie Curie – EUA4X) realizowane w ramach programu CIMS w Udine we Włoszech (2005 r.); grant Amerykańskiej Fundacji Nauki NSF nr DMS-0306887 obejmujący uczestnictwo w *XIV International Congress on Mathematical Physics* w Lizbonie w Portugalii (2003 r.); roczne stypendium *George and Dorothy Zolk Fellowship in Applied Mathematics* na rok akademicki 2003-2004 realizowane na uniwersytecie UC Davis w Kalifornii oraz prestiżową nagrodę Alice T. Leung za rok akademicki 2002-2003 przyznaną przez Uniwersytet Kalifornijski.

Studia doktoranckie w dyscyplinie nauki matematyczne Habilitant zakończył w 2004 r. obroną pracy doktorskiej z zakresu matematyki stosowanej (specjalizacja: fizyka matematyczna i układy dynamiczne). Temat jego projektu badawczego to: *Noise Induced Dissipation in Discrete-Time Classical and Quantum Dynamical Systems* (Zjawisko dyssypacji wywołane zakłóceniami w dyskretnych w czasie, klasycznych i kwantowych układach dynamicznych). Po ukończeniu studiów doktoranckich w latach 2005-2006 Habilitant odbywał dwuletni staż podoktorancki (postdoc position) na Wydziale Matematyki Uniwersytetu Bristolskiego (University of Bristol) w Wielkiej Brytanii.

Ścieżka teologiczna w naukowym rozwoju ks. dr. Lecha Wołowskiego rozpoczęła się w 2006 r. wraz podjęciem formacji w Wyższym Seminarium Duchownym Archidiecezji Krakowskiej w Krakowie. W tym czasie Habilitant odbywał studia filozoficzno-teologiczne na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej (PAT) w Krakowie, która pod koniec jego studiów uległa przekształceniu w Uniwersytet Papieski Jana Pawła II (UPJPII) w Krakowie. W tej uczelni, w 2011 r., Habilitant uzyskał stopień magistra nauk teologicznych w zakresie teologii fundamentalnej (specjalizacja: teodycea) na podstawie pracy magisterskiej

pt.: *Relacja między dobrowolnie przyjętym cierpieniem i miłosierdziem u św. s. Faustyny Kowalskiej i Kunegundy Siwiec* napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Łukasza Kamykowskiego. W tym samym roku (2011 r.) Habilitant przyjął święcenia kapłańskie i podjął posługę wikariusza na parafii pw. św. Wojciecha w Krakowie-Bronowicach. Po roku pracy pastoralnej został skierowany przez metropolitę krakowskiego kard. Stanisława Dziwisza na specjalistyczne studia doktoranckie w Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie (Pontificia Università Gregoriana, Roma). Studia były możliwe dzięki uzyskaniu 3-letniego stypendium doktoranckiego i 2-letniego stypendium licencjackiego przyznanego przez Catholic League for Religious Assistance to Poland and Polonia in the USA (Katolickiej Ligi Religijnej Pomocy Polsce i Polonii w Stanach Zjednoczonych).

W 2014 r. Habilitant uzyskał stopień licencjacki z zakresu teologii dogmatycznej (specjalizacja: charytologia) na podstawie dysertacji licencjackiej pt.: *La grazia nel pensiero di Józef Tischner (Łaska w refleksji Józefa Tischnera)*. Pięcioletni cykl studiów licencjacko-doktoranckich zakończył w 2017 r., uzyskując stopień doktora nauk teologicznych w zakresie teologii dogmatycznej (specjalizacja: charytologia i soteriologia) na podstawie, nominowanej do nagrody im. kardynała Roberta Bellarmina, rozprawy doktorskiej pt.: *La grazia e la libertà nel dramma dell'uomo bisognoso della salvezza in Hans Urs von Balthasar e Józef Tischner (Łaska i wolność w dramacie człowieka potrzebującego zbawienia u Hansa Ursa von Balthasara i Józefa Tischnera)*.

Po powrocie do Polski, Habilitant podjął pracę naukowo-badawczą w Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie, najpierw na stanowisku asystenta (2017-2019) w Katedrze Historii Dogmatu, Instytutu Teologii Dogmatycznej, WT UPJPII, a następnie, od 2019 roku do dziś, na stanowisku adiunkta w Katedrze Antropologii Teologicznej, Instytutu Teologii Dogmatycznej i Patrystycznej WT UPJPII.

2. Prezentacja dorobku naukowego i organizacyjnego poza rozprawą habilitacyjną

Zgodnie z deklaracją złożoną przez ks. dr. Lecha Wołowskiego, potwierdzoną dołączonymi tekstami publikacji, zaktualizowaną według danych zawartych w bazie PBN, jego naukowy dorobek, poza osiągnięciem głównym, tj. rozprawą habilitacyjną,

po uzyskaniu stopnia doktora nauk teologicznych w 2017 r., obejmuje: jedną publikację zwartą autorską (monografia: *Łaska i wolność u Hansa Ursa von Balthasara i Józefa Tischnera*, WAM, Kraków 2019), jeden rozdział w monografii naukowej (L. Wołowski, *Od Cantora do Balthasara, czyli słowo o roli paradoksu w naukach ścisłych i w dogmatyce* [w:] *Dogmat i metoda. Wprowadzenie do badań interdyscyplinarnych w teologii dogmatycznej*, red. R.J. Woźniak, WAM, Kraków 2021, s. 415-435 oraz szesnaście artykułów naukowych [*The Relationship Between Pagan Fate and Christian Grace in the Thought of Józef Tischner*, „The Person and the Challenges”, t. 13 (2023), nr 1, s. 225-241, DOI: <https://doi.org/10.15633/pch.13114>, dostęp online: <https://czasopisma.upjp2.edu.pl/thepersonandthechallenges/article/view/4565>; *Trzy zasady: agatologiczna, aksjologiczna i dialogiczna jako fundament refleksji Józefa Tischnera nad dramatem ludzkiej egzystencji*. „Teologia i Człowiek”, t. 62 (2023), nr 2, s. 81–105, DOI: <https://doi.org/10.12775/TiCz.2023.011>, dostęp online: <https://apcz.umk.pl/TiCz/article/view/35297>; *The Paradox of Freedom in the Theodramatic Reflection of Hans Urs von Balthasar against the Background of the Thought of Henri de Lubac and Józef Tischner*, „Verbum Vitae” (2022), nr 40/2, s. 303–333, DOI: <https://doi.org/10.31743/vv.12916>, dostęp online: <https://czasopisma.kul.pl/index.php/vv/article/view/12916/12191>; *Teodramat Hansa Ursa von Balthasara w agatologiczno-agogicznym kontekście poznawczym*, „Studia Nauk Teologicznych PAN”, 17 (2022), s. 217–236, DOI: <https://doi.org/10.31743/snt.12977>, dostęp online: <https://czasopisma.kul.pl/index.php/snt/article/view/12977/12436>; *Ku fatalistycznemu zniewoleniu? Relacja pogańskiego i neopogańskiego fatum do chrześcijańskiej wolności w myśli Hansa Ursa von Balthasara i Henriego de Lubaca*, „Ethos. Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL”, t. 35 (2022), nr 4, s. 82-100, DOI: <https://doi.org/10.12887/35-2022-4-140-07>, dostęp online: <https://czasopisma.kul.pl/index.php/ethos/article/view/16457>; *Cztery kategorie analogii i ich relacja do zagadnienia paradoksu w myśli Hansa Ursa von Balthasara*, „Polonia Sacra”, (2022), nr 26/4, s. 47-72, DOI: <https://doi.org/10.15633/ps.26403>, dostęp online: <https://czasopisma.upjp2.edu.pl/poloniasacra/article/view/4417/4313>; *Chrystologia aksjologiczna Józefa Tischnera*, „Teologia i Człowiek” 54 (2021), nr 2,

s. 77-98, DOI: <https://doi.org/10.12775/TiCz.2021.012>, dostęp online: <https://apcz.umk.pl/TiCz/article/view/TiCz.2021.012>; *The Paradox of Mercy as the Greatest Attribute of God*, „Gregorianum” 102 (2021), nr 1, s. 47-63, dostęp online: https://www.unigre.it/it/ricerca-e-pubblicazioni/riviste/gregorianum/numeri_/2021-102-1/gregorianum-2021-102-1/; *Mariological Interpretation of the Eight Beatitudes (Matt 5:3–10)*, „Collectanea Theologica”, 90 (2020), nr 5, s. 637–679, DOI: <https://doi.org/10.21697/ct.2020.90.5.28>, dostęp online: <https://czasopisma.uksw.edu.pl/index.php/ct/article/view/7393>; *Mariologia społeczna Józefa Tischnera*, „Teologia i człowiek” 52 (2020), nr 4, s. 27-48, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2020.049>, dostęp online: <https://apcz.umk.pl/TiCz/article/view/TiCz.2020.049>; *Paradoks najwyższej wolności w największym posłuszeństwie według H. U. von Balthasara*, „Seminare”, 41 (2020), nr 2, s. 37-47, DOI: <https://doi.org/10.21852/sem.2020.2.03>, dostęp online: <https://czasopisma.uksw.edu.pl/index.php/s/article/view/10221>; *Mariologiczna interpretacja ośmiu błogostawieństw (Mt 5,3-10)*, „Collectanea Theologica”, 90 (2020), nr 3, s. 79-121, DOI: <https://doi.org/10.21697/ct.2020.90.3.05>, dostęp online: <https://czasopisma.uksw.edu.pl/index.php/ct/article/view/6446>; *L'approccio agatologico-cristologico al concetto di persona nella riflessione teatologica-teologica di Hans Urs von Balthasar e di Józef Tischner*, „Polonia Sacra” 23 (2019), nr 1 (55), s. 31-51; DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/ps.3271>, dostęp online: <https://czasopisma.upjp2.edu.pl/poloniasacra/article/view/3271>; *Agatologiczne implikacje paradoksu „walki transcendentaliów” u Hansa Ursa von Balthasara i Józefa Tischnera*, „Logos i ethos” 49 (2019), s. 45-64, DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/lie.3434>, dostęp online: <https://czasopisma.upjp2.edu.pl/logosiethos/article/view/3434>; *Problem niezależności refleksji dramatycznej J. Tischnera od myśli teodramatycznej H. U. von Balthasara*, „Analecta Cracoviensia” 51 (2019), s. 141-160, DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/acr.3637>, dostęp online: <https://czasopisma.upjp2.edu.pl/analectacracoviensia/article/view/3637>; *Słowo o syntezie zasad Per Mariam ad Iesum i Per Iesum ad Mariam*, „Salvatoris Mater”, 20 (2018), nr 1-4 (77-80), s. 254-263, dostęp online: [SM_2018_2.pdf](#)].

Habilitant zadeklarował również spory dorobek naukowy z okresu przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora nauk teologicznych w 2017 r. Dorobek ten ma charakter interdyscyplinarny. Dwanaście publikacji naukowych, z lat 1999-2008, to osiągnięcia w dyscyplinie nauki matematyczne (zob. *Wykaz osiągnięć naukowych*, p. II.C.2.), pięć, z lat 2010-2017, to osiągnięcia w dyscyplinie nauki teologiczne (zob. *Wykaz osiągnięć naukowych*, p. II.C.1.).

Ks. dr Lech Wołowski wykazał w swoim dorobku dużą aktywność naukowo-organizacyjną. Od października 2018 r. do chwili obecnej jest współorganizatorem i współprowadzącym (z prof. Zbigniewem Stawrowskim i ks. prof. Robertem Woźniakiem) comiesięczne seminaria naukowe nt. *Teologiczny wymiar myśli Tischnerowskiej*. Aktywność ta zaowocowała m.in. semestralnym cyklem wykładów monograficznych wygłaszanych przez Habilitanta, w latach 2019-2022 w UPJPII, zarówno w języku polskim: *Teologiczne aspekty myśli Józefa Tischnera*, jak i angielskim: *Theological Aspects of Józef Tischner's Thought* (zob. *Wykaz osiągnięć naukowych*, p. III.A.).

W latach 2018-2023 Habilitant wygłosił referaty na pięciu krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych (zob. *Wykaz osiągnięć naukowych*, p. III.C.1.). Przed uzyskaniem stopnia doktora nauk teologicznych, w latach 2009-2016, wygłosił pięć przedłożeń naukowych z zakresu nauk teologicznych (zob. *Wykaz osiągnięć naukowych*, p. III.C.2.), a w latach 1998-2006 zadeklarował dwadzieścia wystąpień konferencyjnych z zakresu nauk matematycznych (zob. *Wykaz osiągnięć naukowych*, p. III.C.3.).

Habilitant aktywnie uczestniczył w projekcie naukowym realizowanym w ramach grantu NCN pt. *Metodologiczna odnowa teologii dogmatycznej* (NCN 2017/27/B/HS1/01634) kierowanym przez ks. prof. Roberta Woźniaka. Uczestnictwo w projekcie polegało na przygotowaniu rozdziału w monografii (zob. L. Wołowski, *Od Cantora do Balthasara, czyli słowo o roli paradoksu w naukach ścisłych i w dogmatyce* [w:] *Dogmat i metoda. Wprowadzenie do badań interdyscyplinarnych w teologii dogmatycznej*, red. ks. Robert J. Woźniak, WAM, Kraków 2021, s. 415-435). W ramach tego samego projektu, zaplanowana jest także, w 2023 r., publikacja wskazanego opracowania w języku angielskim.

Habilitant był również jednym z wykonawców grantu uczelnianego dotyczącego realizacji w UPJPII projektu *Aktywny senior z przyszłością!*, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Kierownik grantu: ks. prof. dr hab. Jan Dziejic. Jego efektem było utworzenie w UPJPII Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Uczestnictwo Habilitanta w realizacji ww. grantu polegało na wygłoszeniu serii wykładów dla słuchaczy tychże studiów w latach akademickich 2019-2022 [*Aspekty teologiczne myśli ks. prof. Józefa Tischnera* (rok. akad. 2019/20); *Problem wolności u Hansa Ursa von Balthasara* (rok akad. 2020/21); *O paradoksie w teologii* (rok akad. 2021/22)].

W ramach pełnoetatowego zatrudnienia na Wydziale Teologicznym UPJPII, Habilitant podjął, w latach 2017-2022, szereg funkcji i inicjatyw o charakterze akademicko-administracyjnym. Najważniejsze z nich to:

- Pełnienie funkcji kierownika zespołu ds. przygotowania na Wydziale Teologicznym UPJPII specjalności jednolitych studiów magisterskich *Theology in English* prowadzonych w całości w języku angielskim.
- Pełnienie funkcji członka komisji ewaluacyjnej w ramach ewaluacji za lata 2017-2021.
- Pełnienie funkcji przedstawiciela Wydziału Teologicznego w ramach prac Komisji Stypendialnej UPJPII w latach 2019-2021.
- Pełnienie funkcji członka komisji rekrutacyjnej w latach akademickich 2020-2022.
- Pełnienie funkcji przedstawiciela młodszych pracowników naukowych i członka komisji skrutacyjnej na zebraniach Rady Wydziału Teologicznego UPJPII w latach 2017-2022.
- Pełnienie funkcji Sekretarza Instytutu Teologii Dogmatycznej i Patrystycznej od 2020 r.
- Pełnienie funkcji sekretarza w obronach doktorskich oraz członka komisji egzaminacyjnej w egzaminach licencjackich i magisterskich prowadzonych na WT UPJPII w latach 2017-2022.

Habilitant jest członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma „Polonia Sacra”. Pełni również funkcję recenzenta dla takich czasopism jak: „Logos i Ethos” i „Verbum Vitae”.

Za zaangażowanie w wyżej wymienionych obszarach i inicjatywach naukowo-organizacyjnych otrzymał nagrodę Rektora UPJPII za osiągnięcia w pracy naukowo-dydaktycznej i organizacyjnej. Był także nominowany do nagrody kard. Roberta Bellarmina w Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie w 2017 r.

Habilitant prowadzi zajęcia dydaktyczne w jednostce zatrudnienia dla szerokiego grona słuchaczy: studentów jednolitych studiów magisterskich (zarówno świeckich, jak i alumnów), słuchaczy studiów licencjackich i doktoranckich oraz uczestników programu Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Zajęcia te mają szeroki zakres, zarówno co do formy (wykłady kursoryczne, monograficzne, ćwiczenia, seminaria, konwersatoria, konsultacje), jak i zakresu tematycznego, obejmującego niemal wszystkie obszary teologii dogmatycznej i patrystycznej (trynitologia, protologia, pneumatologia, charytologia, sakramentologia, mariologia, patrologia oraz liczne wykłady monograficzne i konwersatoria poświęcone problematyce dogmatyki współczesnej). Habilitant prowadzi zajęcia zarówno w języku polskim, jak i angielskim. Oprócz zajęć dydaktycznych, pełnił również rolę promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim oraz opiekuna rocznika studiów magisterskich.

Ks. dr Lech Wołowski nawiązał współpracę z Katolicką Ligą Religijnej Pomocy Polsce i Polonii (CLRAPP) działającą w Chicago pod przewodnictwem bp. Andrzeja Wypycha. Współpraca ta zaowocowała serią artykułów o charakterze pastoralno-popularnonaukowym publikowanych, w latach 2015-2017, na łamach biuletynu duszpastersko-informacyjnego skierowanego do przedstawicieli Polonii w Stanach Zjednoczonych (zob. L. Wołowski, *Strong family strong Church*; L. Wołowski, *Chrzest a niepraktykujący rodzice*; L. Wołowski, *Św. Jan Paweł II - Patron godnej pracy i godnego wypoczynku małżeństw i rodzin*; L. Wołowski, *Drogi nowej ewangelizacji w życiu rodzin*; L. Wołowski, *Preparation of the youth to the life in the family in the XXI century*). Ponadto, w ramach działalności popularyzatorskiej, Habilitant aktywnie uczestniczy w wymianie myśli naukowej i w dyskusjach prowadzonych na łamach specjalistycznych naukowych portali internetowych. Aktywnie prowadzi własne profile naukowe na następujących platformach:

ORCID (<https://orcid.org/0000-0003-2012-1267>),

PBN (<https://pbn.nauka.gov.pl/core/#/profile/public/5e7093b9878c28a0473afaf5>),

Research Gate (<https://www.researchgate.net/profile/Lech-Wolowski-2/research>),

Academia (<https://upjp2.academia.edu/LechWo%C5%82owski>),

Google Scholar

(<https://scholar.google.pl/citations?user=xAYr9KEAAAAJ&hl=pl&oi=ao>).

3. Ocena dorobku naukowo-publikatorskiego poza rozprawą habilitacyjną

Ks. dr Lech Wołowski opublikował swoje najistotniejsze osiągnięcia naukowe w prestiżowych i wysoko punktowanych czasopismach naukowych (zob. *Wykaz czasopism i konferencji naukowych opublikowany w Komunikacie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 17 lipca 2023 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych*). Dzięki temu, że publikuje w różnych językach, zwłaszcza polskim [*Trzy zasady: agatologiczna, aksjologiczna i dialogiczna jako fundament refleksji Józefa Tischnera nad dramatem ludzkiej egzystencji*, „Teologia i Człowiek”, tom 62, nr 2 (2023), s. 81–105 /punktacja MEiN: 100 p./; *Teodramat Hansa Ursa von Balthasara w agatologiczno-agogicznym kontekście poznawczym*, „Studia Nauk Teologicznych PAN”, 17 (2022), s. 217–236 /punktacja MEiN: 100 p./; *Ku fatalistycznemu zniewoleniu? Relacja pogańskiego i neopogańskiego fatum do chrześcijańskiej wolności w myśli Hansa Ursa von Balthasara i Henriego de Lubaca*, „Ethos. Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL”, t. 35 (2022), nr 4, s. 82-100 /punktacja MEiN: 100 p./; *Cztery kategorie analogii i ich relacja do zagadnienia paradoksu w myśli Hansa Ursa von Balthasara*, „Polonia Sacra”, 26/4 (2022), s. 47-72 /punktacja MEiN: 100 p./; *Chrystologia aksjologiczna Józefa Tischnera*, „Teologia i Człowiek” 54 (2021) nr 2, s. 77-98 /punktacja MEiN: 100 p./; *Mariologia społeczna Józefa Tischnera*, „Teologia i człowiek” 52 (2020) nr 4, s. 27-48 /punktacja MEiN: 100 p./; *Paradoks najwyższej wolności w największym postuszeństwie według H. U. von Balthasara*, „Seminare”, 41 (2020), nr 2, s. 37-47 /punktacja MEiN: 70 p./; *Mariologiczna interpretacja ośmiu błogosławieństw (Mt 5,3-10)*, „Collectanea Theologica”, 90 (2020), nr 3, s. 79-121 /punktacja MEiN: 140 p./; *Agatologiczne implikacje paradoksu „walki*

transcendentaliów” u Hansa Ursa von Balthasara i Józefa Tischnera, „Logos i ethos” 49 (2019), s. 45-64 /punktacja MEiN: 100 p./; *Problem niezależności refleksji dramatycznej J. Tischnera od myśli teodramatycznej H. U. von Balthasara*, „Analecta Cracoviensia” 51 (2019), s. 141-160 /punktacja MEiN: 40 p./; *Słowo o syntezie zasad Per Mariam ad Iesum i Per Iesum ad Mariam*, „Salvatoris Mater” 20 (2018), nr 1-4 (77-80), s. 254-263], angielskim [*The Relationship Between Pagan Fate and Christian Grace in the Thought of Józef Tischner*, „The Person and the Challenges”, t. 13 (2023), nr 1, s. 225-241 /punktacja MEiN: 200 p./; *The Paradox of Freedom in the Theodramatic Reflection of Hans Urs von Balthasar against the Background of the Thought of Henri de Lubac and Józef Tischner*, „Verbum Vitae”, 40/2 (2022), s. 303–333 /punktacja MEiN: 140 p./; *The Paradox of Mercy as the Greatest Attribute of God*, „Gregorianum” 102, (2021) nr 1, s. 47-63 /punktacja MEiN: 70 p./; *Mariological Interpretation of the Eight Beatitudes (Matt 5:3–10)*, „Collectanea Theologica”, 90 (2020), nr 5, s. 637–679 /punktacja MEiN: 140 p./] i włoskim [*L’approccio agatologico-cristologico al concetto di persona nella riflessione teatrologica-teologica di Hans Urs von Balthasar e di Józef Tischner*, „Polonia Sacra” 23 (2019) nr 1 (55), s. 31-51 /punktacja MEiN: 100 p./]. Jego publikacje mają zasięg międzynarodowy. Są też stosunkowo często cytowane w obiegu międzynarodowym, co jasno wynika z zadeklarowanych danych naukowych wg. bazy danych: *Google Scholar* na wrzesień 2023 r.: Cytowania: 136; Indeks Hirscha: 6; i10-indeks: 4. Szczegółowa analiza dorobku naukowego ks. dr. Lecha Wołowskiego pozwala na wyróżnienie w jego pisarskiej twórczości kilku zasadniczych obszarów badawczych, gdzie zauważa się szczególną aktywność Habilitanta. Są to m.in.: opracowania naukowe związane z jego głównym nurtem badawczym, jaki stanowi problematyka paradoksu. Habilitant jest w tym zakresie konsekwentny, podejmując wieloaspektowe badania problemowe, co w ostateczności doprowadziło go do osiągnięcia głównego, którym jest jego rozprawa habilitacyjna. Przedłożone do oceny artykuły stanowią – jak to wskazał Habilitant w swoim *Autoreferacie* – „tematyczne otoczenie problematyki podjętej w rozprawie habilitacyjnej. Niektóre stanowią wstępne studium lub zarysowanie problemu, który następnie pogłębiony i rozszerzony został w opisanej wyżej rozprawie” (*Autoreferat*, p. 4.3.a.). Chodzi tu przede wszystkim o osiągnięcia naukowe dotyczące problematyki relacji wolności

i posłuszeństwa [zob. L. Wołowski, *Paradoks najwyższej wolności w największym posłuszeństwie według H. U. von Balthasara*, „Seminare” (2020)]. Można wskazać także publikacje naukowe stanowiące próby wieloaspektowego rozwinięcia badanej problematyki [zob. m.in. L. Wołowski, *The Paradox of Freedom in the Theodramatic Reflection of Hans Urs von Balthasar against the Background of the Thought of Henri de Lubac and Józef Tischner*, „Verbum Vitae” (2022); L. Wołowski, *Relacja pogańskiego i neopogańskiego fatum do chrześcijańskiej wolności w myśli Hansa Ursa von Balthasara i Henri de Lubaca*, „Ethos” (2022); L. Wołowski, *The Relationship Between Pagan Fate and Christian Grace in the Thought of Józef Tischner*, „The Person and the Challenge” (2023); L. Wołowski, *Od Cantora do Balthasara, czyli słowo o roli paradoksu w naukach ścisłych i w dogmatyce* (WAM, 2021); L. Wołowski, *Agatologiczne implikacje paradoksu „walki transcendentalistów” u Hansa Ursa von Balthasara i Józefa Tischnera*, „Logos i ethos” (2019); L. Wołowski, *The paradox of mercy as the greatest attribute of God*, „Gregorianum” (2021)].

Wskazane wyżej opracowania naukowe autorstwa ks. dr. Lecha Wołowskiego pozwalają jasno określić założony przez niego, szeroko rozumiany, cel badawczy. W tym przypadku jest to niewątpliwie wielka zaleta, wskazująca na to, że mamy przed sobą młodego naukowca z jasno sprecyzowanymi zainteresowaniami badawczymi, które realizuje z pasją i pełną konsekwencją naukową.

Inny obszar badawczy, poza wyżej wskazanym, w twórczości naukowej Habilitanta, określają jego osiągnięcia z zakresu charytologii i soteriologii. Do tej kategorii należy zaliczyć naukowe opracowania dotyczące dramatu zbawienia w myśli Balthasara i Tischnera, rozwijające zagadnienia zawarte w rozprawie doktorskiej Habilitanta [zob. L. Wołowski, *La grazia e la libertà nel dramma dell'uomo bisognoso della salvezza in Hans Urs von Balthasar e Józef Tischner* (2017)]. Chodzi tu przede wszystkim o prace skoncentrowane na problematyce dotyczącej relacji łaski i wolności, ze szczególnym naciskiem na problematykę relacji wolności skończonej i wolności nieskończonej u Balthasara [zob. L. Wołowski, *Łaska i wolność u Hansa Ursa von Balthasara i Józefa Tischnera* (WAM, 2019)] oraz rozumienia wolności jako najcenniejszego daru łaski u Tischnera [zob. L. Wołowski, *Wpływ myśli Balthasara na*

Tischnerowską interpretację problemu intratrynitarnego wolności Boga, „*Analecta Cracoviensia*” (2022)].

Ważny obszar badawczy Habilitanta, potwierdzony jego naukowymi publikacjami, stanowi antropologia. W osiągnięciach z zakresu antropologii Habilitant zgłębia agatologiczno-agogiczne aspekty problematyki (teo)dramatu ludzkiej egzystencji [zob. L. Wołowski, *Teodramat Hansa Ursa von Balthasara w agatologiczno-agogicznym kontekście poznawczym*, „*Studia Nauk Teologicznych PAN*” (2022) oraz L. Wołowski, *Trzy zasady: agatologiczna, aksjologiczna i dialogiczna jako fundament filozofii dramatu Józefa Tischnera*, „*Teologia i Człowiek*” (2023)]. Do tej kategorii prac należy zaliczyć również studium porównawcze refleksji dramatycznej Tischnera i teodramatycznej Balthazara [L. Wołowski, *Problem niezależności refleksji dramatycznej J. Tischnera od myśli teodramatycznej H. U. von Balthasara*, „*Analecta Cracoviensia*” (2019)].

Habilitant posiada także naukowy dorobek z zakresu chrystologii. W swoich badaniach związanych z tym obszarem jego naukowych zainteresowań zgłębił przede wszystkim problem aksjologicznego wymiaru chrystologii w oparciu o spuściznę naukową Tischnera i Balthazara [zob. L. Wołowski, *L'approccio agatologico-cristologico al concetto di persona nella riflessione teatrologica-teologica di Hans Urs von Balthasar e di Józef Tischner*, „*Polonia Sacra*” (2019) i L. Wołowski, *Chrystologia aksjologiczna Józefa Tischnera*, „*Teologia i Człowiek*” (2021)].

W naukowej twórczości Habilitanta da się wyróżnić także jego osiągnięcia z zakresu mariologii. Do tej grupy osiągnięć można zaliczyć zarówno artykuły poświęcone problematyce paradoksu mariologicznego, jak i artykuły poświęcone takim zagadnieniom mariologicznym jak: problematyka mariologicznej interpretacji ośmiu błogosławieństw [zob. L. Wołowski, *Mariological Interpretation of the Eight Beatitudes (Matt 5:3–10)*, „*Collectanea Theologica*” (2020)] oraz problematyka społecznych implikacji kultu maryjnego [zob. L. Wołowski, *Słowo o syntezie zasad Per Mariam ad Iesum i Per Iesum ad Mariam*, „*Salvatoris Mater*” (2018); L. Wołowski, *Mariologia społeczna Józefa Tischnera*, „*Teologia i człowiek*” (2020)].

Habilitant zadeklarował i uwierzytelił swoje naukowe opracowania oddane do druku na przełomie 2022/2023 r.. Są to: jeden artykuł naukowy [L. Wołowski, *Wpływ myśli*

Balthasara na Tischnerowską interpretację problemu intratrynitarniej wolności Boga, „Analecta Cracoviensia” 54 (2022); punktacja MEiN: 40 p.] oraz dwa rozdziały w dwóch pracach zbiorowych [L. Wołowski, *Intra-Family Catholic Education as the Basis of a Strong, Healthy and Stable Family*, w: *Cherish Family Life*, red. Elżbieta Osewska, Jozef Stala, Wydawnictwo Naukowe UPJPII, Kraków 2023, punktacja MEiN: 20 p.; L. Wołowski, *Nowa ewangelizacja rodzin w świetle nauczania Benedykta XVI*, w: *Życie rodzinne w dyskursie nauk o rodzinie*, red. Józef Stala, Elżbieta Osewska, Wydawnictwo Naukowe UPJPII, Kraków 2023, punktacja MEiN: 20 p.].

Zaprezentowane powyżej publikacje mają charakter naukowy. Jako takie, cechują się wysokimi walorami formalnymi i merytorycznymi. Mają charakter nowatorski. Stąd ich wkład w rozwój nauk teologicznych uznać należy za znaczący.

4. Prezentacja i ocena głównego osiągnięcia, tj. rozprawy habilitacyjnej pt. *Problematyka paradoksu w myśli Henriego de Lubaca i Hansa Ursa von Balthasara*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, Kraków 2023, ss. 352

Szczególne miejsce w naukowo-publikatorskim dorobku Habilitanta zajmuje, wskazane przez niego, jego główne osiągnięcie naukowe. Ks. dr Lech Wołowski za takie uznał swoją rozprawę pt. *Problematyka paradoksu w myśli Henriego de Lubaca i Hansa Ursa von Balthasara*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, Kraków 2023, ss. 352. Stanowi ona podsumowanie i zwieńczenie jego wieloletnich badań naukowych. Ich rezultaty były częściowo publikowane w formie wskazanej w p. 2 i 3 niniejszej recenzji.

Rozprawa habilitacyjna autorstwa ks. dr. Lecha Wołowskiego ma strukturę trzech rozdziałów. Zasadnicza część merytoryczna rozprawy została poprzedzona „Wstępem” (s. 7-22) i zwieńczona „Zakończeniem” (s. 317-321), „Abstraktem” w języku polskim wraz ze słowami kluczowymi (s. 323) oraz w języku angielskim wraz ze słowami kluczowymi (s. 324), „Bibliografią” (325-346), „Indeksem nazwisk” (s. 347-350) oraz „Spisem treści” (s. 351-352).

We „Wstępie” Habilitant w sposób jasny, precyzyjny i spójny określił przedmiot badań, sprecyzował treściowy zakres najistotniejszych pojęć, przedstawił cel

oraz zastosowaną w badaniach metodologię naukową, określił „status questionis”, jak również zarysował przewidywane obszary oryginalności wkładu przedstawionego opracowania. Szczegółowo omówił także strukturę monografii.

Co do treściowej zawartości poszczególnych rozdziałów recenzowanego osiągnięcia, Habilitant w pierwszym rozdziale naukowo przeanalizował i opisał „problematykę paradoksu u Henriego de Lubaca” (s. 23-158), w rozdziale drugim „problematykę paradoksu u Hansa Ursa von Balthasara” (s. 159-262), a w rozdziale trzecim „metodologiczne miejsce paradoksu w refleksji dogmatycznej” (s. 263-315).

Analizy naukowe dotyczące problematyki paradoksu w myśli Lubaca (zob. rozdz. I) Habilitant podzielił na dwa etapy. W pierwszym dokonał ogólnego wprowadzenia w problematykę. Przedstawił źródła zainteresowania Lubaca problematyką paradoksu (zob. s. 24-29), ze szczególnym uwzględnieniem źródeł biblijnych i patrystycznych oraz pozytywnych i negatywnych nowożytnych bodźców, skłaniających go do zwrócenia szczególnej uwagi na rolę paradoksu w refleksji teologicznej (zob. s. 29-34).

W drugim etapie Habilitant poddał szczegółowej analizie krytycznej te zagadnienia teologiczne, w których Lubac dostrzegał element paradoksalności. Skoncentrował się przede wszystkim na czterech głównych zagadnieniach, takich jak: *paradoks poznawalności i niepoznawalności Boga* (zob. s. 34-57), *paradoks Kościoła* (zob. s. 58-84), *paradoks ateistycznego humanizmu* (zob. s. 84-114) i *paradoks człowieka* (zob. s. 114-158).

W ramach rozdziału drugiego, Habilitant, analogicznie do rozdziału pierwszego, skoncentrował się na analizie i prezentacji problematyki paradoksu u Hansa Ursa von Balthasara. Konsekwentnie, także ten rozdział podzielił na dwa badawcze etapy. Pierwszy poświęcił ogólnemu wprowadzeniu w problematykę paradoksu w myśli Balthazara. Zbadał przede wszystkim źródła jego zainteresowania problematyką (zob. s. 160-166), wskazując na wysoki stopień oryginalności ujmowania przez Balthazara problematyki paradoksu (zob. s. 166-174). W drugim etapie swoich badań Habilitant podjął szczegółowe analizy czterech głównych zagadnień w których problematyka paradoksu znalazła się w obszarze zainteresowań Hansa Ursa von Baltazara. Są nimi: *paradoks jedności i wielości w Bogu i w stworzeniach* (zob. s. 175-184), *paradoks wolności w kontekście posłuszeństwa i odpowiedzialności*

(zob. s. 184-199), *trynitarno-chrystologiczny paradoks wiary, nadziei i miłości* (zob. s. 199-224) i *paradoks kenozy Boga* (zob. s. 224-262).

W trzecim rozdziale rozprawy Habilitant nie zajmował się już odniesieniem do konkretnych paradoksów, ale starał się w swoich naukowych analizach niejako wejść na poziom meta-refleksji nad paradoksem jako takim i nad jego rolą w ramach metodologicznego instrumentarium oferowanego przez niezwykle szeroki i twórczy teologiczny warsztat obu omawianych autorów. Dogłębnie przeanalizował więc problem relacji kategorii paradoksu do syntezy i tajemnicy u Lubaca (zob. s. 265-281) oraz do dialektyki i analogii u Balthazara (zob. s. 281-300). Na bazie tych analiz, w dalszej kolejności, podjął metodologiczne rozważania nad wyraźnie rysującą się w twórczości obu myślicieli nową metodą, którą określił mianem „metody paradoksu” (zob. s. 300-309). Wobec ewidentnego deficytu materiałów źródłowych dotyczącego wskazanej wyżej metody, w ostatnim paragrafie trzeciego rozdziału rozprawy (zob. s. 309-315), Habilitant zadał twórcze pytanie: „Co dalej?”, a więc, jak bardzo aktualne i pilne wydaje się być dla współczesnych teologów zadanie, jakie pozostawili przed nimi Lubac i Balthasar, których Habilitant określił mianem „wielkich dwudziestowiecznych *mistrzów paradoksu*”. W paragrafie kończącym naukowe analizy przeprowadzone przez Habilitanta, w oparciu o spuściznę pisarską Henriego de Lubaca i Hansa Ursa von Balthazara, odwołał się on do myśli dwóch innych wielkich teologów: Karla Rahnera i Josepha Ratzingera / Benedykta XVI, którzy jednoznacznie wskazują na nieustanną konieczność odświeżania i rozszerzania metodologicznego spektrum, za pomocą którego współczesna teologia mierzy się z aktualnymi wyzwaniami.

Oceniając rozprawę habilitacyjną autorstwa ks. dr. Lecha Wołowskiego stwierdzam, że wpisuje się ona w ewidentną niszę badawczą, dotyczącą naukowo opisanego w niej problemu. W naukach teologicznych obserwuje się wyraźny deficyt tego typu pogłębionych studiów nad problematyką paradoksu. Analiza całości dorobku Habilitanta upoważnia mnie do stwierdzenia, że jego główne osiągnięcie jest efektem wieloletnich, przemyślanych i konsekwentnie realizowanych badań. Habilitant jasno określił zarówno problem rozprawy, jak i cel, który zamierzał osiągnąć. Precyzyjnie opisał narzędzia badawcze, którymi zamierzał się posłużyć w realizacji jasno zaplanowanego przez siebie projektu badawczego. W sposób prosty, ale naukowo

uzasadniony, określił strukturę rozprawy. Sumiennie i w sposób naukowo pogłębiony wykorzystał dostępne źródła, które wskazał i krytycznie ocenił. Zapewne jego gruntowne, matematyczne wykształcenie, potwierdzone stopniem doktora nauk matematycznych, przyczyniło się do tego, że naukowe analizy Habilitanta związane z realizacją przedłożonego do oceny głównego osiągnięcia w procesie habilitacyjnym cechują się radykalną konsekwencją logiczną, co pociąga za sobą precyzyjne formułowanie myśli i ich logiczne powiązanie. Zadanie, które Habilitant przed sobą postawił nie należy do łatwych. Świadczy o tym wskazany już wcześniej deficyt podobnych opracowań w naukach teologicznych. Dobrze się więc stało, że skomplikowana skądinąd materia badawcza stała się przedmiotem badań Teologa / Matematyka. Zarówno matematyczna wiedza Habilitanta oraz jego umiejętności naukowe w tym zakresie, jak i jego wrażliwość badawcza sprawiły, że teologia polska otrzymała bardzo wartościowe studium, które w gruncie rzeczy ma zakorzenienie i charakter interdyscyplinarny, co w obecnych czasach należy uznać za wielką wartość w wymiarze naukowym i społecznym.

Przeprowadzone przez Habilitanta badania zaowocowały znaczącymi efektami. Przykładowo wskażę tylko najistotniejsze:

- Habilitantowi udało się wykazać ogromny potencjał metodologiczny tkwiący w myśli filozoficzno-teologicznej Lubaca i Balthasara, polegający na dostrzeganiu paradoksu w problematyce teologicznej i zgłębianiu kryjącej się za nim tajemnicy.
- Habilitant, jako pierwszy, przeprowadził kompleksowe analizy problemu, czego efektem jest określenie relacji jaka zachodzi pomiędzy kategorią paradoksu, a kategoriami syntezy i tajemnicy w myśli Lubaca oraz kategoriami dialektyki i analogii w myśli Balthasara.
- Badania przeprowadzone przez Habilitanta doprowadziły go do słusznego wniosku, że w twórczości obu omawianych myślicieli możemy mówić o czymś więcej niż tylko o opisywaniu poszczególnych paradoksów, na które napotykali się w swej refleksji dogmatycznej. Lubac i Balthazar położyli podwaliny pod nowe metodologiczne podejście w uprawianiu nauki, którego sami formalnie nie usystematyzowali, ale ewidentnie stosowali w badaniach z zakresu filozofii i teologii. Habilitant postawił więc naukowo uzasadnioną tezę, że w twórczości

obu wskazanych autorów można wyodrębnić nową metodologiczną klasyfikację, którą określił mianem „metody paradoksu”.

- Oceniana rozprawa habilitacyjna otwiera nowy, szeroki horyzont badawczy w zakresie refleksji metodologicznej. Nie chodzi tu tylko o nową propozycję spojrzenia na dogmatykę, polegającą na dostrzeganiu w problemach dogmatycznych paradoksu i zgłębiania kryjącej się za nim tajemnicy. Docelowo chodzi o coś więcej. Paradoks kryje się w fundamentach rzeczywistości i dlatego występuje w każdej dziedzinie ludzkiej aktywności naukowej, od matematyki i fizyki począwszy, a na filozofii i teologii skończywszy.

Konkludując, stwierdzam że rozprawa zgłoszona przez ks. dr. Lecha Wołowskiego jako jego główne osiągnięcie naukowe w procesie o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego cechuje się wysokimi walorami naukowymi i zasługuje na zdecydowanie pozytywną ocenę. Dotyczy to także jego pozostałego, wskazanego, dorobku naukowego.

Podejmowanie dalszych badań w obszarze wytyczonym przez Habilitanta powinno stać się okazją do podjęcia interdyscyplinarnych wysiłków, w których dostrzeganie paradoksu i odkrywanie różnych jego aspektów będzie wskazywało na istotną łączność i spójność pomiędzy nauką i wiarą.

5. Wniosek końcowy

Naukowy dorobek pisarski ks. dr. Lecha Wołowskiego, na czele z jego głównym osiągnięciem naukowym jakim jest przedstawiona do recenzji rozprawa habilitacyjna, posiada bardzo wysokie walory naukowe. Jest oryginalny i naukowo dojrzały. Zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym spełnia wszystkie kryteria określone dla procesu aplikowania o stopień doktora habilitowanego. Przedstawiony do recenzji dorobek naukowy Habilitanta, jak i jego osiągnięcia na polu dydaktycznym i organizacyjnym potwierdzają wcześniej wyrażone przeze mnie przekonanie co do wysokiej oceny jego naukowych kompetencji i umiejętności. To naukowiec o ogromnym potencjale intelektualnym, kompetencji i umiejętnościach interdyscyplinarnych, co dla nauk teologicznych jest szczególnie cenną wartością.

Wysoko oceniam jego dorobek naukowy w dyscyplinie nauki teologiczne, w której ubiega się o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego. Nie można jednak pominąć jego wcześniejszego, równie imponującego, dorobku w dyscyplinie nauki matematyczne. Zainteresowania matematyczne Habilitanta ewidentnie pozytywnie wpływają na jakość prowadzonych przez niego badań naukowych w zakresie filozofii i teologii.

Konkludując stwierdzam, że dotychczasowy dorobek naukowy ks. dr. Lecha Wołowskiego wraz z osiągnięciem zasadniczym oraz jego dorobek organizacyjny i dydaktyczny świadczą o naukowej dojrzałości i solidnym przygotowaniu Habilitanta do samodzielnej pracy naukowej. Całość ocenianego dorobku ma charakter nowatorski i odpowiada wymogom stawianym tego typu przewodom. Jego wkład w rozwój nauk teologicznych uznać należy za znaczący, co daje uzasadnione podstawy do kontynuowania przewodu habilitacyjnego ks. dr. Lecha Wołowskiego, by w konsekwencji tego postępowania mógł otrzymać naukowy stopień doktora habilitowanego w zakresie nauk teologicznych.

Opole, dnia 5 września 2023 r.

ks. prof. dr hab. Zygfryd Glaeser
Instytut Nauk Teologicznych WT UO
kierownik Katedry Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Ekumenizmu